

NHUNG NÓ PHẢI BẰNG HAI MÀY

(Truyện cười)

A – MỤC TIÊU BÀI HỌC

Giúp HS :

– Thấy được sự phê phán của nhân dân đối với nhân vật thầy lí (hình ảnh của quan lại địa phương) và thái độ giễu cợt đối với Cải (hình ảnh những người nông dân khờ khạo khi lâm vào cảnh kiện tụng). Tuy nhiên, đối tượng phê phán số một của truyện vẫn là thầy lí.

– Nắm được đặc sắc nghệ thuật của truyện này trên cơ sở so sánh với truyện *Tam đại con gà* đã học.

B – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

I – NỘI DUNG

1. Đặc điểm bài học

Truyện cười này thuộc loại ngắn nhất trong số các truyện cười dân gian, vì thế việc phân tích cũng khó hơn. Truyện giống như một màn kịch ngắn (kịch tính khá cao), vì vậy, khi phân tích, cần chú ý đến kịch tính của truyện.

2. Trọng tâm bài học

Tập trung phân tích sự kết hợp giữa lời nói và động tác trong việc thể hiện bản chất tham nhũng của nhân vật thầy lí.

II – PHƯƠNG PHÁP VÀ TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. Phương pháp dạy học

a) GV cần giúp HS nắm được những yếu tố chuẩn bị cho sự hình thành và phát triển của mâu thuẫn trong truyện :

- Lí trưởng nổi tiếng xử kiện giỏi ;
- Ngô và Cải đều đút lót trước cho thầy lí.

Sự chuẩn bị này tạo ra tình huống xử kiện. Lí trưởng xử kiện giỏi sẽ xử thế nào trong tình huống đã nhận của đút lót từ hai phía. Điều này đã gợi trí tò mò và sự chú ý cho người đọc, do đó tạo nên sức hấp dẫn của câu chuyện.

GV cần đặt ra những câu hỏi phụ để HS suy nghĩ và trả lời.

Ví dụ :

Ngay từ đầu, truyện muốn chứng minh điều gì về nhân vật lí trưởng ?

Chi tiết Ngô và Cải lót tiền trước cho thầy lí thể hiện dụng ý gì của tác giả dân gian khi xây dựng truyện cười này ?

b) GV cần gợi ý để HS tìm ra mối quan hệ giữa lễ phải, ngón tay và tiền, từ đó thấy được giá trị phê phán của truyện.

Những câu hỏi phụ cần nêu ra ở đây là :

+ Kịch tính được thể hiện qua yếu tố bất ngờ. Vậy những yếu tố bất ngờ ở đây là gì ?

+ Tình trạng Cải ra sao khi gặp những yếu tố bất ngờ này ?

2. Tiến trình tổ chức dạy học

a) Trước hết, cần xem xét mối quan hệ giữa Cải và thầy lí trước đó : Quan hệ này đã được dàn xếp (Cải đã lót tiền trước cho thầy lí). Song mâu thuẫn lại đột ngột xuất hiện khi thầy lí tuyên bố đánh Cải mười roi. Màn kịch ngán bắt đầu diễn ra. Một bên chủ động, còn bên kia hoàn toàn bị động. Một bên xin xét lại, một bên cứ kết án. Động tác và lời nói của hai bên hoàn toàn trái ngược nhau. Quan trọng nhất là câu kết luận của thầy lí (phải và phải bằng hai) vạch trần thủ đoạn của thầy lí mà dân gian đã chỉ ra bằng câu thành ngữ "đòn xóc hai đầu".

b) Phân tích sự kết hợp của hai thứ "ngôn ngữ" trong truyện :

Lễ phải – xoè năm ngón tay.

Lễ phải được nhân đôi – xoè năm ngón tay trái úp lên năm ngón tay mặt.

Ngôn ngữ bằng lời nói là ngôn ngữ công khai, nói cho tất cả những người có mặt nghe. "Ngôn ngữ" bằng động tác (cử chỉ) là thứ ngôn ngữ "mật", chỉ có người trong cuộc (thầy lí và Cải) mới hiểu được.

Sự bất đồng của hai thứ "ngôn ngữ" này được thống nhất lại với nhau, cùng có giá trị ngang nhau : Lễ phải được tính bằng năm ngón tay, hai lần lễ phải được tính bằng mười ngón tay. Điều thú vị mà tác giả dân gian dành cho người đọc là : ngón tay Cải trở thành "kí hiệu" của tiền tệ ; hai bàn tay úp vào nhau của quan là "kí hiệu" cho lượng tiền đút lót của Ngô và Cải.

Giá trị tố cáo của truyện chính là đây. Lễ phải đối với lí trưởng được đo bằng tiền. Tiền quyết định lễ phải. Tiền nhiều thì lễ phải nhiều ; tiền ít thì lễ phải ít.

Yếu tố kịch trong đoạn truyện này được thể hiện qua lời nói và động tác giữa hai nhân vật : thầy lí và Cải. Cải yên tâm sẽ được kiện, nhưng hành động xử kiện của thầy lí thật bất ngờ, cách giải thích của thầy lí cũng bất ngờ khiến Cải không kịp trở tay, rơi vào tình trạng bi hài (vừa mất tiền, vừa bị đánh).

c) Phân tích lời nói gây cười kết thúc truyện :

Phải và *phải bằng hai* là hình thức chơi chữ độc đáo ở truyện cười này. *Phải* là từ chỉ tính chất nhưng lại được dùng kết hợp với từ chỉ số lượng, tạo ra nhận thức về sự bất hợp lý trong tư duy người nghe. Tuy nhiên điều này lại có vẻ rất hợp lý khi ta liên tưởng đến năm đồng và mười đồng tiền đút lót của Ngô và Cái.

Lời nói của thầy lí vừa vô lí lại vừa hợp lí. Vô lí trong xử kiện, nhưng hợp lí trong mối quan hệ thực tế giữa các nhân vật. Lí trưởng đã dùng cái hợp lí để thay thế cho cái vô lí và do đó cũng thể hiện một cách sinh động và hài hước bản chất tham nhũng của mình. Tiếng cười bật ra khi ta đồng thời nhận thức được cả hai ý nghĩa này.

d) Bình luận về nhân vật Cái

Cái vừa là nạn nhân, vừa là thủ phạm. Hành vi tiêu cực đã làm anh ta trở nên thảm hại. Anh ta vừa đáng thương, vừa đáng trách.

III – KIỂM TRA ĐÁNH GIÁ – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

Về bài *Luyện tập* : Vấn đề không khó nên không có gợi ý gì thêm.

IV – TÀI LIỆU THAM KHẢO

(Xem bài *Tam đại con gà*)